

ปัจจัยค่าใช้จ่าย ในการบำรุงรักษา

6

เนื่องจากค่าใช้จ่ายการซ่อมแซมและบำรุงรักษาได้ส่งผลกระทบต่อภาระต้นทุนการผลิตและยังทำให้สูญเสียโอกาสในการแข่งขัน ดังนั้นการบริหารค่าใช้จ่ายการบำรุงรักษาจึงเป็นหัวข้อหลักที่ต้องให้ความสนใจ เพื่อเพิ่มผลิตภาพโดยรวมและเสริมศักยภาพในการแข่งขันให้กับธุรกิจ โดยมีการกำหนดปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อค่าใช้จ่ายการบำรุงรักษา ซึ่งปัจจัยดังกล่าวสามารถ สรุปได้ดังนี้

1. การออกแบบเครื่องจักร (Equipment design) เป็นสิ่งที่ต้องพิจารณาเป็นลำดับแรก ถ้าหากการออกแบบไม่ดีก็จะส่งผลกระทบต่อสายการผลิตและหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะสร้างปัญหาให้กับฝ่ายงานบำรุงรักษา รวมถึงค่าใช้จ่ายในการซ่อมบำรุงที่เพิ่มขึ้น ดังนั้นในช่วงการวางแผน (Planning stage) สำหรับการเลือกอุปกรณ์ใหม่นั้น วิศวกรฝ่ายงานบำรุงรักษาควรจะมีส่วนร่วมในการระบุข้อกำหนด (Specifications) ในการออกแบบให้สอดคล้องต่อการใช้งาน ส่วนอุปกรณ์เดิมที่กำลังใช้งานทางฝ่ายงานบำรุงรักษา ก็ควรต้องทำการตรวจจับความผิดปกติและทำการแก้ไขความบกพร่อง เมื่อพบปัญหาตั้งแต่แรก

2. เงื่อนไขการปฏิบัติการ (Operating conditions) โดยมีปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อค่าใช้จ่ายในการซ่อมบำรุง ดังนี้

- ภาระงานที่สัมพันธ์ต่อกำลังการเดินเครื่องจักร โดยภาระงานของเครื่องจักรแสดงด้วยความสอดคล้องระหว่างจำนวนเครื่องจักรที่ถูกใช้กับตารางการผลิต (Production schedule) ดังนั้นค่าใช้จ่ายในการบำรุงรักษาจึงขึ้นกับความเสื่อมสภาพหรือความชำรุดจากการใช้งานของเครื่องจักร

- ปัญหาจากการปฏิบัติการ (Operating problems) เช่น วิธีการปฏิบัติงานที่ผิดพลาด (Operating errors) ที่นำไปสู่อุบัติเหตุและความเสียหาย ดังนั้นจึงควรทำการฝึกอบรมให้กับผู้ควบคุม (Supervisor) หรือผู้ปฏิบัติงาน (Operator) ให้มีทักษะในการทำงานที่ถูกต้อง รวมทั้งการติดตั้งอุปกรณ์ป้องกันความผิดพลาด (Fool proof) หรือ ที่เรียกว่า Poka Yoke

3. ระยะเวลาในการวัดผล (Period for measurement) ในการวัดประสิทธิภาพการซ่อมบำรุง จะต้องกำหนดระยะเวลาในการวัดผลที่ชัดเจนก่อน เช่น สามเดือน หกเดือน หนึ่งปี เป็นต้น แต่ในรอบระยะเวลาที่เหมาะสมในการวัดผลมักอยู่ในช่วงระหว่างหกเดือน ซึ่งสอดคล้องกับการทำงานประมาณกลางปีและเป็นช่วงในการประเมินผลการดำเนินงาน ขององค์กรส่วนใหญ่

4. การให้บริการงานบำรุงรักษา (Maintenance servicing) โดยทั่วไปกิจกรรมดูแลบำรุงรักษา เช่น การทำความสะอาด การปรับแต่ง การหล่อลื่น อย่างมีประสิทธิภาพ จะสามารถลดปัญหาการเดินเครื่องจักร ซึ่งส่งผลกระทบต่อค่าใช้จ่ายในการซ่อมบำรุง

5. เงื่อนไขทางสิ่งแวดล้อม (Environmental conditions) เช่น ฝุ่น อุณหภูมิ ความชื้น กรด ความสั่นสะเทือน เป็นต้น ซึ่งปัจจัยดังกล่าวมีผลต่อการเร่งการเสื่อมสภาพต่อเครื่องจักรและส่งผลต่อค่าใช้จ่ายการบำรุง

รักษาที่สูงขึ้น ดังนั้นจึงควรหลีกเลี่ยงการใช้งานในสภาพที่มีผลลบบต่อเครื่องจักรหรืออุปกรณ์ ถ้ามีความจำเป็นที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ก็อาจจะทำการป้องกันการเสื่อมสภาพ เช่น การเคลือบผิวเพื่อป้องกันผิววัสดุจากการกัดกร่อนในอุตสาหกรรมเคมีหรือการติดตั้งอุปกรณ์เพื่อลดแรงจากการสั่นสะเทือน

6. ประเภทของเครื่องจักร (Types of equipment) โดยทั่วไปและเครื่องจักรที่ถูกออกแบบ เพื่อใช้งานในแต่ละวัตถุประสงค์ มักมีความแตกต่างกันมากในขนาดและสมรรถนะการใช้งาน จึงส่งผลกระทบต่อค่าใช้จ่ายในการบำรุงรักษา ดังนั้นในช่วงการออกแบบจึงควรพิจารณาความสำคัญของแต่ละองค์ประกอบของเครื่องจักรแต่ละประเภท เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของระบบ

7. ความผันผวนทางราคา (Price fluctuation) ค่าใช้จ่ายวัสดุและแรงงานที่ใช้ในการซ่อมบำรุงจะมีความผันผวนตามรอบเวลาในระยะยาว ดังนั้นการวิเคราะห์ทางเทคนิคของค่าใช้จ่ายในการซ่อมบำรุงจึงถือว่ามี ความผันผวนโดยมีราคาเป็นปัจจัยหลักในการพิจารณา และมักใช้ดัชนีราคาผู้ค้าส่ง (Wholesale Price Index) หรือ WPI เป็นแนวทางในการปรับงบประมาณในการจัดซื้อวัสดุหรืออะไหล่เพื่อใช้ในการงานบำรุงรักษา และใช้ในการพิจารณาจัดจ้างผู้รับเหมาจากภายนอก (Subcontractor) เทียบกับค่าใช้จ่ายของฝ่ายงานบำรุงรักษาภายใน ซึ่งค่าใช้จ่ายถูกแบ่งออกเป็น ค่าแรงงานและวัสดุ

$$\text{ค่าแรงงาน} = \{ (\text{อัตราค่าแรง}) \times (\text{เวลาเฉลี่ยในการซ่อม/ครั้ง}) + (\text{ค่าวัสดุในการซ่อมแต่ละครั้ง}) + (\text{ค่าใช้จ่ายทางสำนักงาน}) \times \text{จำนวนครั้งที่ซ่อม} \times (\text{จำนวนเครื่อง}) \}$$

$$\text{ค่าวัสดุ} = \text{ค่าวัสดุเฉลี่ยต่อครั้ง} \times \text{ความถี่ในการซ่อม} \times \text{จำนวนเครื่อง}$$

8. อัตราส่วนกิจกรรมการบำรุงรักษาเชิงป้องกันและการบำรุงรักษาหลังเกิดเหตุ (PM & BM Ratio) โดยทั่วไปความแตกต่างระหว่างการบำรุงรักษาทั้งสองแบบนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยทางเวลาของการดำเนินกิจกรรม ซึ่งการดำเนินกิจกรรม BM จะเกิดเมื่อมีเหตุขัดข้องเกิดขึ้น ส่วนกิจกรรมทาง PM จะดำเนินการเมื่อถึงเวลาที่กำหนดตามแผน หรือที่เรียกว่า Time Based Maintenance และเป็นกิจกรรมที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ก่อนที่จะเกิดเหตุการณ์หยุดหรือการชำรุดของเครื่อง หรืออาจกล่าวได้ว่าเมื่อมีการนำ PM มาปรับใช้กับระบบการบำรุงรักษา ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการจะสูงในช่วงเริ่มต้น (Initial stage) อันเนื่องมาจากเหตุผล ดังนี้

- มีความถี่ในการดำเนินกิจกรรมในช่วงต้น เช่น การตรวจสอบ การปรับตั้งเครื่อง เป็นต้น
- มีการถอดเปลี่ยนชิ้นส่วน แม้ว่าจะยังไม่หมดอายุการใช้งานหรือเกิดความเสียหายขึ้น ทำให้ค่าใช้จ่ายในการดำเนินกิจกรรมจึงสูงขึ้น

- ในช่วงแรกที่มีการนำระบบ PM มาใช้ มักมีการโอนความรับผิดชอบการบำรุงรักษาจากฝ่ายผลิตไปยังฝ่ายบำรุงรักษา ซึ่งเป็นเหตุให้ฝ่ายงานบำรุงรักษาใช้ความพยายามและทุ่มเททรัพยากร เพื่อให้งานบำรุงรักษา มีความสมบูรณ์ซึ่งบางครั้งอาจเกิด over-maintenance จึงเป็นเหตุให้เกิดค่าใช้จ่ายมากในช่วงแรก

ตารางเปรียบเทียบการบำรุงรักษาหลังเกิดเหตุขัดข้องกับการบำรุงรักษาเชิงป้องกัน		
	การบำรุงรักษาหลังเกิดเหตุขัดข้อง (BM)	การบำรุงรักษาเชิงป้องกัน (PM)
ลักษณะการบำรุงรักษา	เครื่องจักรถูกใช้งานจนกระทั่งชำรุด	บำรุงรักษาตามรอบเวลา
รอบเวลาการบำรุงรักษา	ไม่ได้กำหนดไว้	กำหนดไว้ในแผน
ระยะเวลาในการหยุดเครื่อง	ใช้เวลานาน	ใช้เวลาในการหยุดเครื่องแต่ละครั้งสั้น
ผลกระทบ	<ul style="list-style-type: none"> □ มีผลกระทบทางลบต่อสายการผลิตโดยรวมมาก □ อาจต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเปลี่ยนอะไหล่สูง เมื่อเกิดเหตุขัดข้อง □ เมื่อเกิดความชำรุดหรือหยุดเครื่องขึ้น อาจมีผลต่อผู้ปฏิบัติการให้ได้รับบาดเจ็บ 	<ul style="list-style-type: none"> □ มีผลกระทบต่อการผลิตในช่วงที่มีการบำรุงรักษา □ เสียค่าใช้จ่ายมากเนื่องจากมีความถี่ในการตรวจสอบและถอดเปลี่ยนชิ้นส่วนในช่วงต้น □ มีโอกาสเกิดอุบัติเหตุต่อผู้ปฏิบัติการน้อย

จากเหตุผลที่กล่าวมา แสดงถึงค่าใช้จ่ายในการบำรุงรักษาที่สูงขึ้นในช่วงเวลาสั้นๆ ของการเริ่มต้นการนำระบบ PM เพื่อใช้ในการปรับปรุงงานบำรุงรักษา แต่อย่างไรก็ตามค่าใช้จ่ายในการบำรุงรักษาก็ควรมีแนวโน้มที่ลดลงในระยะยาวและควรมีค่าใช้จ่ายโดยรวมที่ต่ำกว่าการบำรุงรักษาหลังเกิดเหตุ ซึ่งความสำเร็จของการดำเนินกิจกรรม PM มักขึ้นกับความถี่ของการดำเนินการตรวจสอบและแก้ไข โดยความถี่ของการชำรุดจะขึ้นกับความน่าเชื่อถือของอุปกรณ์ ประสิทธิภาพของการบำรุงรักษาจะช่วยเพิ่มความเชื่อมั่นให้กับอุปกรณ์ แต่ยังคงคำนึงถึงปัจจัยอื่นๆ ที่มีผลต่อการลดสมรรถนะของเครื่องจักร เช่น ผลกระทบจากสิ่งแวดล้อม ความสิ้นเปลือง ความเสียดสีระหว่างอุปกรณ์ ซึ่งส่งผลให้เร่งอัตราการเสื่อมสภาพเร็วขึ้น

9. ปรัชญาการจัดการงานบำรุงรักษาเครื่องจักร (Management philosophy on equipment maintenance) ถ้าหากฝ่ายบริหารมีความเข้าใจถึงการควบคุมค่าใช้จ่ายในการบำรุงรักษาอย่างถ่องแท้แล้ว ก็จะส่งผลต่อกิจกรรมประจำวัน (Daily activities) ของพนักงาน ดังนี้

- การจัดทำมาตรวัดผลสำหรับกิจกรรมการปรับปรุงเครื่องจักรและอุปกรณ์
- เกิดการฝึกอบรม เพื่อกระตุ้นให้พนักงานเห็นความสำคัญต่อกิจกรรมการบำรุงรักษา
- สร้างบรรยากาศให้เกิดความมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาเครื่องจักร

10. แผนการหยุดของเครื่อง (Shutdown plan) เพื่อทำการบำรุงรักษา ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อแผนการผลิตและงานบำรุงรักษา ดังนั้นในการจัดทำแผนจะต้องมีการปรึกษาหารือและประสานงานระหว่างฝ่ายงานผลิตกับฝ่ายงานบำรุงรักษา ดังนี้

- ฝ่ายงานบำรุงรักษา จะต้องทำกำหนดการว่าจะดำเนินการเมื่อใด รวมทั้งวิธีการในการซ่อมบำรุง และระบบความปลอดภัยสำหรับผู้ปฏิบัติการ

- ฝ่ายงานผลิต ศึกษาผลกระทบและความเป็นไปได้ ในการหยุดสายการผลิต โดยแผนงานสามารถพิจารณาจากเงื่อนไขทางเวลา ดังนี้

- งานซ่อมตามรอบเวลา (Period Repair) มีรอบระยะเวลาในแผนการระยะสั้นประมาณ 1-3 เดือน และมีการกำหนดระยะเวลาในการหยุดเครื่อง 10-20 ชั่วโมง

- งานซ่อมใหญ่ (Major Repair) เป็นแผนงานที่มีรอบเวลาประมาณ 1-3 เดือน และมีการกำหนดระยะเวลาในการหยุดเครื่อง 5-10 วัน

- งานซ่อมระหว่างเปลี่ยนกะ (Shift Change) เป็นการหยุดเครื่องระหว่างเปลี่ยนกะในแต่ละวัน

11. ประเภทค่าใช้จ่ายในการบำรุงรักษา ที่เกิดขึ้นในรอบเวลา 6 เดือน

- ค่าใช้จ่ายในการเปลี่ยนชิ้นส่วนและอะไหล่ ได้แก่ ค่าวัสดุและแรงงานในการดำเนินงาน
- ค่าใช้จ่ายในการตรวจสอบและปรับตั้งเครื่อง ตามรอบเวลา
- ค่าใช้จ่ายในการเปลี่ยนถ่ายน้ำมันเพื่อการหล่อลื่น เช่น น้ำมันไฮดรอลิก น้ำมันเกียร์ รวมทั้งจาระบี
- ค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ด เช่น ค่าน้ำมันทำความสะอาด (Cleaning oil) สีสป้องกันสนิม อุปกรณ์ในการจับยึด
- ค่าใช้จ่ายในการปรับปรุงระบบการบำรุงรักษาและการผลิต ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายในแต่ละโครงการ

12. ความสามารถในการบำรุงรักษา (Maintainability) เป็นลักษณะของการออกแบบและติดตั้ง อุปกรณ์ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับอุปกรณ์ให้มีสภาพพร้อมใช้งาน (Equipment availability) และความสะดวกต่อการดูแลรักษา เช่น การปรับแต่ง เติมน้ำมัน เป็นต้น ถ้าหากเกิดการขัดข้องขึ้นก็สามารถดำเนินการแก้ไขได้อย่างสะดวกและลดเวลาในการหยุดเครื่องลง ดังนั้น แนวทางในการปรับปรุงการบำรุงรักษาสามารถดำเนินการได้ โดยลดความซับซ้อนของการออกแบบอุปกรณ์ ให้มีจำนวนชิ้นส่วนหรือองค์ประกอบที่จำเป็น เพื่อให้มีรูปแบบการทำงานที่สะอาด โดยให้คำนึงถึงความปลอดภัยในการทำงาน ซึ่งอาจใช้แนวทางวิศวกรรมคุณค่าในการพิจารณาออกแบบ เพื่อปรับปรุงวิธีการทำงานให้เกิดความคล่องตัวในการปฏิบัติการ เช่น การตรวจสอบ การถอดแยกชิ้นส่วน การประกอบ และการซ่อมบำรุง โดยให้การฝึกอบรมกับพนักงาน

สรุป

เนื้อหาที่กล่าวมาในบทนี้ ก็เป็นการกล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อค่าใช้จ่ายในการบำรุงรักษาเครื่องจักร เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดทำแผนการบำรุงรักษาและการจัดเตรียมงบประมาณ เพื่อการบริหารค่าใช้จ่ายของฝ่ายงานบำรุงรักษาให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม